

Aneta Drabek
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego

Arkadiusz Pulikowski
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego

Rozwój i funkcjonowanie bazy danych Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne po dwóch latach doświadczeń

Wstęp

Na początku 2006 r. w *Biuletynie EBIB*^[1] opisaliśmy stworzoną przez nas bazę *Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne*^[2]. We wrześniu upłynęły 2 lata od udostępnienia bazy szerokiej internetowej publiczności, dlatego uznaliśmy, że warto pokusić się o krótkie podsumowanie naszej działalności, a także przekazać garść doświadczeń związanych z aktualizowaniem danych.

Kilka liczb, czyli trochę statystyki

W momencie uruchomienia (1 września 2005 roku) baza liczyła 599 tytułów. Obecnie udostępniamy informacje dotyczące 970 tytułów czasopism. W tym czasie usunęliśmy 59 rekordów, co oznacza, że baza w ciągu dwóch lat zwiększyła się o 430 tytułów, czyli o ok. 70% w stosunku do stanu początkowego. Tak duży wzrost w tym dość krótkim czasie tłumaczyć można na pewno coraz powszechniejszym dostępem do Internetu, ale także (a może przede wszystkim) zwiększeniem roli, jaką to medium zaczęło spełniać. Czasopisma elektroniczne stanowią coraz poważniejsze źródło informacji dla naukowców i fachowców różnych branż. Zdają sobie z tego sprawę wydawcy udostępniając spisy treści, abstrakty, a nierzadko także pełne teksty wydawanych przez siebie tytułów. Zauważyć można, że coraz częściej udostępniane są starsze publikacje, zwykle w postaci zeskanowanych plików. Są wśród nich zarówno takie czasopisma, które już dawno przestały się ukazywać, jak również archiwa czasopism wychodzących na bieżąco.

Nowo dodane czasopisma reprezentują 109 dziedzin. Najwięcej tytułów pochodzi z dziedziny medycyny (51 tytułów). Udało się odnaleźć sporo czasopism stanowiących pomoc dla nauczycieli - 42 tytuły. Dużą grupę stanowią wydawnictwa ciągłe z zakresu nauk humanistycznych i społecznych: filologia (27), religioznawstwo i teologia (25), filozofia (24), prawo (23) oraz historia i archiwistyka (15). Jeśli chodzi o nauki matematyczno-przyrodnicze, to wśród dodanych tytułów najliczniejszą grupę stanowi rolnictwo (21), matematyka (14), informatyka oraz ochrona środowiska (po 11).

Czasopisma elektroniczne dostępne w Internecie często zmieniają lokalizację. Spośród wszystkich dostępnych w bazie czasopism 171 (ok. 17%) zostało przeniesionych pod inny adres, w tym 24 dwukrotnie, a w przypadku jednego tytułu - trzykrotnie. Przyczyną skasowania 59 rekordów było usunięcie danych z serwera, przeciagająca się przebudowa strony czy też brak spisów treści.

Jeśli chodzi o dostępność do abstraktów, to 618 czasopism (63%) publikuje abstrakty, streszczenia lub fragmenty artykułów. Najstarsze abstrakty zamieszczone są w czasopiśmie *Geologia Sudetica*, gdzie można je znaleźć od pierwszego woluminu, który opublikowany został w 1964 roku.

Pełne teksty swoich artykułów zamieszcza na swych stronach 637 (65%) czasopism. W tej liczbie znajdują się zarówno czasopisma udostępniające swe treści bezpłatnie dla wszystkich (czasem konieczna jest darmowa rejestracja), jak również te, do których dostępu broni hasło znane na przykład prenumeratorom czy też płatny SMS. Czasopism z bezpłatnym dostępem do pełnego lub częściowego archiwum pełnych tekstów znaleźć można w naszej bazie blisko połowę, czyli 424 tytuły. Należy zauważyć, że lista czasopism pełnotekstowych stale się wydłuża. Przybywa zarówno tych bezpłatnych tytułów, jak i tych z dostępem ograniczonym.

W bazie danych umieszczone są informacje o wskaźniku Impact Factor, jaki został przyznany czasopismom polskim w latach 1994-2006. Odnotować należy, iż znakomita większość "impaktfaktorowych" czasopism polskich (55 tytułów) ma swoje wersje elektroniczne i znajduje się w naszej bazie danych.

Biorąc pod uwagę częstotliwość indeksowanych w bazie czasopism, to najwięcej jest kwartalników (339), miesięczników (178), czasopism wydawanych nieregularnie (161), dwumiesięczników (115) oraz półroczników (86). Pozostałe 91 tytułów to roczniki (61), dwutygodniki (12), tygodniki (6), a także 12 tytułów wydawanych 3, 5, 10 lub 16 razy na rok.

Spośród 970 czasopism w bazie, 214 tytułów zostało zaliczonych w poczet periodyków fachowych, pozostałe to wydawnictwa naukowe oraz popularnonaukowe.

W czasopiśmiennictwie światowym dostrzec można coraz częściej rezygnację z formy papierowej na rzecz elektronicznej. Tendencję tę zauważyć można także wśród polskich periodyków. Spośród 31 tytułów, dla których jedynym medium jest Internet, 18 publikacji zostało dodanych w ostatnich 2 latach.

Zmiany w interfejsie

Wewnętrznym zmianom bazy czasopism towarzyszyły również stopniowo wprowadzane modyfikacje interfejsu użytkownika na stronie WWW. W celu zwiększenia efektywności wyszukiwania wprowadzono możliwość wpisywania fragmentu szukanego wyrażenia dla numeru ISSN oraz wydawcy (instytucji sprawczej). Wcześniej było to możliwe jedynie dla tytułu czasopisma. Rozszerzono też możliwość filtrowania o Impact Factor (IF), który można wybierać obok abstraktów i pełnych tekstów. U dołu listy trafień pojawiła się możliwość powrotu do formularza wyszukiwawczego. Zajmujący do tej pory wiele miejsca na stronie indeks dziedzinowy, został ukryty. Mimo iż jest niewidoczny, łąduje się wraz z formularzem i można go dzięki temu błyskawicznie wyświetlić klikając przycisk "pokaż/ukryj dziedziny". Ponad formularzem wyszukiwawczym pojawił się odsyłacz do wykazu serwisów udostępniających spisy treści czasopism. Są to polskojęzyczne serwisy ukierunkowane na wybrane dziedziny wiedzy. Najbardziej znane spośród nich to: EBIB^[3], BazTech^[4], Polski Serwer Prawa^[5], Katalog czasopism^[6].

NAUKOWE I FACHOWE POLSKIE CZASOPISMA ELEKTRONICZNE

[\[informacje o bazie\]](#) [\[Artykuł nt. bazy w EBIB\]](#) [\[Serwisy spisów treści\]](#)

WYSZUKIWANIE

*Tytuł:

*ISSN:

Częstotliwość:

*Wydawca/Inst.
sprawcza:

Dziedzina:

Rodzaj: ☒ naukowe i fachowe
☐ naukowe
☐ fachowe

Dostęp: ☒ druk i online
☐ tylko online

Oprócz spisów
treści: ☐ abstrakty
☐ pełne teksty
☐ Impact Factor

* - pola, w których można wpisywać fragment szukanego wyrażenia

[formularz dodawania czasopism](#)

INDEKS ALFABETYCZNY

[A](#) [B](#) [C](#) [D](#) [E](#) [F](#) [G](#) [H](#) [I](#) [J](#) [K](#) [L](#) [M](#) [N](#) [O](#) [P](#) [Q](#) [R](#) [S](#) [Ś](#) [T](#) [U](#) [V](#) [W](#) [Z](#) [Ż](#)

INDEKS DZIEDZINOWY

Rys. 1. Formularz wyszukiwawczy na stronie głównej bazy czasopism.

Źródła nowych czasopism

Dane do bazy pozyskujemy z dwóch źródeł. Jednym z nich są informacje przesyłane przez internautów. Na stronie WWW bazy danych umieszczony został specjalny formularz, za pomocą którego w prosty sposób można zgłosić nowy tytuł. Każda z informacji nadesłanych w ten sposób jest sprawdzana pod względem dostępności w bazie oraz spełnienia założonych przez nas kryteriów. Ta współpraca zaowocowała dodaniem 169 nowych tytułów, co stanowi ok. 17% całości. W tym miejscu szczególne podziękowania pragniemy złożyć pani Justynie Andrzejczak z Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu oraz pani Małgorzacie Zajac z Biblioteki Naukowej Księży Jezuitów w Krakowie, które nadesłały najwięcej propozycji do bazy.

Pozostałe z dodanych czasopism, to efekt naszych poszukiwań w Internecie. Wśród źródeł internetowych warto zwrócić szczególną uwagę na wydawnictwa uczelni wyższych, np. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska* (15 z 20 wydawanych sekcji dostępne poprzez WWW)^[7], czy też czasopisma wydawane przez Akademię Górniczo-Hutniczą^[8] (15 tytułów).

Na szczególną uwagę zasługują biblioteki cyfrowe, w których odnaleźć można sporą grupę czasopism elektronicznych. Znajdują się tam zarówno nowe czasopisma, jak i starsze z XIX i początku XX wieku. W pierwszej z wymienionych grup podać można dla przykładu czasopisma Uniwersytetu Śląskiego czy Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu publikowane w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej^[9]. W przypadku tej ostatniej uczelni ciekawostką jest fakt, że umieszczone w bibliotece cyfrowej artykuły, to preprinty, czyli publikacje,

które najpierw ukazują się w postaci cyfrowej, a dopiero później w formie tradycyjnej - drukowanej. Warto także wspomnieć o Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej^[10], gdzie odnaleźć można archiwum wydawnictw ciągłych publikowanych przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, jak również o Pedagogicznej Bibliotece Cyfrowej^[11] publikującej *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis* - wydawnictwa Akademii Pedagogicznej w Krakowie. Spośród starszych czasopism wskazać można czasopismo *Chemik Polski* (archiwum za lata 1902-1911) umieszczone w Bibliotece Cyfrowej Politechniki Łódzkiej^[12] czy też Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu (archiwum za lata 1878-1931) w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej.

Jak aktualizowana jest baza?

Nie trzeba nikogo przekonywać, że Internet jest medium dość "ulotnym", a informacje w nim zawarte często zmieniają lokalizację, czy też zostają (z różnych przyczyn) usunięte przez administratorów. Z tego też względu prowadzenie bazy, której podstawę stanowią działające linki oraz aktualne informacje, wymaga szczególnej dbałości i częstej aktualizacji zawartych w nich danych. W przypadku bazy czasopism elektronicznych najczęściej dezaktualizują się linki oraz zasięg chronologiczny spisów treści, abstraktów i pełnych tekstów. Nie można też zapominać o innych ewentualnych zmianach: tytułu czasopisma, numeru ISSN, częstotliwości, wydawcy czy też o nadaniu nowego ISSN-u dla wersji elektronicznej. Mając na względzie wszystkie te warunki, od początku założyliśmy plan systematycznej aktualizacji danych. Stworzony został specjalny plik pomocniczy, w którym umieszczono podstawowe informacje o czasopiśmie (tytuł, ISSN, adres WWW). Tytuły zostały uszeregowane chronologicznie według daty umieszczenia w bazie. Codziennie sprawdzamy po kilka tytułów. Oprócz adresów weryfikowane są informacje dotyczące spisów treści, abstraktów i pełnych tekstów. W przypadku tych ostatnich zwracamy uwagę czy artykuły dostępne są bez ograniczeń, czy też wydawca ustalił szczególne warunki uzyskania treści (bezpłatna rejestracja w serwisie, odpłatność, podanie hasła znanego prenumeratorom). W ten sposób każde czasopismo sprawdzane jest dwa razy w roku. Niedziałające linki nie są od razu usuwane z bazy. Wykorzystujemy wyszukiwarki i przeglądamy strony wydawców, a jeśli te poszukiwania nie przyniosą pozytywnych rezultatów, tytuł jest sprawdzany jeszcze kilka razy w ciągu następnych tygodni i dopiero negatywny wynik stanowi przesłankę do usunięcia rekordu. Co jakiś czas przeszukujemy bazę ISSN i uzupełniamy rekordy o brakujące dane, bądź dodajemy nowe informacje. Na bieżąco trwa także dodawanie nowych tytułów. Czasem także sami wydawcy przesyłają nam informacje, które pozwalają na aktualizację danych.

Kto nas "cytuje"?

Popularność serwisu internetowego najprościej można określić na podstawie licznika odwiedzin. Od 1 września 2005 roku z bazy czasopism skorzystało ponad 47 tysięcy użytkowników (dane z października 2007). Nie jest to mało jak na specjalistyczną bazę danych. Istotny wpływ na liczbę odwiedzin może mieć dostęp do opisów czasopism zawartych w bazie przez wyszukiwarki internetowe. Stało się to możliwe dzięki indeksom ze strony głównej, pozwalającym wyszukiwarkom na wnikięcie w głąb bazy. W efekcie wpisanie w Google^[13] tytułu czasopisma indeksowanego w bazie skutkuje pojawieniem się w pierwszej dziesiątce listy trafień odsyłacza do opisu znajdującego się na stronie bazy.

Miarą powodzenia, jakim cieszy się wśród internautów serwis, może być też liczba stron WWW, zawierających odsyłacze do niego. Jest to swoista liczba cytowań, która w połączeniu z choćby pobieżną analizą rodzajów stron cytujących pozwala na określenie, jak dany serwis jest postrzegany w Internecie. Znależenie stron odsyłających do badanej przez nas, umożliwia wiele wyszukiwarek internetowych. Najpopularniejsza w chwili obecnej - Google - nie jest akurat najlepszym narzędziem do tego typu poszukiwań. Dużo więcej wyników można znaleźć korzystając z wyszukiwarki Yahoo^[14]. W przypadku bazy czasopism możemy pochwalić się 119 cytowaniami. Linki zamieszczone są przede wszystkim na witrynach bibliotek szkół wyższych. Oprócz nich odsyłacze do bazy czasopism znajdują się także na stronach instytutów naukowych, stronach domowych pracowników naukowych, forach dyskusyjnych. Nie zabrakło informacji o naszej bazie w wykazie EBIBu^[15], a także w internetowym katalogu nauki o informacji - KINIA^[16] czy też specjalistycznej wyszukiwarce INiB^[17], która umożliwia przeszukiwanie serwisów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Wśród zagranicznych witryn zostaliśmy zauważeni przez niemiecki portal slawistyczny, który zamieścił opis naszej bazy w katalogu Subject Gateway Slavistics^[18].

Zakończenie

Cieszymy się, że z naszej bazy korzysta coraz więcej osób i coraz więcej stron umieszcza odnośnik do tego źródła na swej stronie WWW. Daje nam to dużą satysfakcję i poczucie dobrze wykonanej pracy. Mamy nadzieję, że baza danych stanie się kompletnym źródłem informacji o polskich elektronicznych naukowych i fachowych periodykach. Liczymy także, jak dotychczas, na owocną współpracę ze wszystkimi, którzy pomogą nam ją aktualizować i ulepszać.

Przypisy

[1] PULIKOWSKI, A., DRABEK, A.: Baza danych "Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne" - stan badań. In *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2006, nr 1 [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web:

<http://www.ebib.info/2006/71/drabek.php>.

[2] PULIKOWSKI, A., DRABEK, A.: *Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne* [on-line]. Katowice: Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, 2005. [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bg.us.edu.pl/bazy/czasopisma/>.

[3] *Elektroniczna BIBlioteka - platforma cyfrowa SBP - Polskie czasopisma bibliotekarskie* [on-line]. [dostęp: 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/serwisy/czsp/polskie/>.

[4] *BazTech - Baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych* [on-line]. 1999 [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://baztech.icm.edu.pl/>.

[5] *Czasopisma prawnicze - LEX Polski Serwer Prawa* [on-line]. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o. [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.lex.com.pl/?cmd=czasopisma&a=1>.

[6] *Katalog czasopism* [on-line]. [dostęp: 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://katalog.czasopism.pl/>.

[7] *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska* [on-line]. Lublin: Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.annales.umcs.lublin.pl/annales.html>.

[8] *Czasopisma online AGH* [on-line].: Kraków: Akademia Górniczo-Hutnicza [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://journals.bg.agh.edu.pl/>.

[9] *Śląska Biblioteka Cyfrowa* [on-line]. [dostęp: 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sbc.org.pl/dlibra>.

[10] *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa* [on-line]. [dostęp: 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://kpbc.umk.pl/dlibra/>.

[11] *Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa* [on-line]. Kraków: Akademia Pedagogiczna [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ap.krakow.pl/dlibra/dlibra>.

[12] *Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej* [on-line]. Łódź: Politechnika Łódzka [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebipol.p.lodz.pl/dlibra>.

[13] *Google* [on-line]. [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.google.pl>.

[14] *Yahoo!* [on-line]. [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.yahoo.com/>.

[15] *Elektroniczna BIBlioteka - platforma cyfrowa SBP - Bazy czasopism* [on-line]. [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/content/view/301/79/>.

[16] *KINIA - Katalog Internetowy Nauki o Informacji - 010 Bibliografie i katalogi* [on-line]. [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.kinia.czytelnia.net/index.php?s=H&c=26>.

[17] TOMASZCZYK, J.: *Wyszukiwarka INiB* [on-line]. Katowice, 2006 [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://inib.pl/>.

[18] *Slavistik-Portal der Virtuellen Fachbibliothek Slavistik, Vifa Slavistik, Slawistik - Subject Gateway Slavistics* [on-line]. [dostęp 21 października 2007]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.slavistik-portal.de/en/internetquellen/slavistik-guide-db.html?sw=Zeitschriften>.

